

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการ ไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า*

ชลธิดา เพิ่มทรัพย์**

บทนำ

ศาลเยาวชนและครอบครัว มีหลักการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใดก็ตาม ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสะดวกสบาย และการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส ผลของการพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความตกลงกันดังกล่าว อาจทำให้คู่ความสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ดี หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญและหามาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร (ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๘) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีฟ้องหย่ามีขั้นตอนการไกล่เกลี่ย คือ ก่อนเริ่มพิจารณาคดี ศาลจะตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน นอกจากนี้ ในระหว่างพิจารณาคดีไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด ศาลสามารถพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันได้ ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีฟ้องหย่านั้น หมายถึง

* บทความนี้ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า : กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

** นิติศาสตรบัณฑิต, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม.

ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความซึ่งเป็นสามีและภรรยากลับคืนดีกัน คือ โจทก์ถอนฟ้องหรือความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความซึ่งเป็นสามีและภรรยาตกลงกันในกรณีไม่อาจใช้ชีวิตคู่ร่วมกันต่อไปได้ คือ คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีฟ้องหย่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น มีปัจจัยหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คู่ความ มูลเหตุแห่งการฟ้องคดี ข้อเรียกร้อง ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทนายความ ญาติของคู่ความ สถานที่ไกล่เกลี่ย เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า ได้แก่ ปัจจัยด้านคู่ความ ปัจจัยด้านมูลเหตุแห่งการฟ้องคดี ปัจจัยด้านข้อเรียกร้อง ปัจจัยด้านผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและปัจจัยด้านรูปแบบการไกล่เกลี่ย ซึ่งบทความนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดในตอนต่อไป

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า

จากการศึกษาสำนวนคดีฟ้องหย่าที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ กรณีการไกล่เกลี่ยสำเร็จ จำนวน ๙๔ คดี และศึกษาจากกลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีองค์ความรู้และมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๑ คน สรุปว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า คือ

๑. ปัจจัยด้านคู่ความ

“ปัจจัยด้านคู่ความ” ในที่นี้หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโจทก์และจำเลยที่เป็นสามีและภรรยา ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ การศึกษา อาชีพ รายได้ บุตรของคู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคู่ความ (คือ ทนายความและญาติ) เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่าด้านคู่ความโดยภาพรวมคล้ายคลึงกัน คือ โจทก์และจำเลยมาเข้าร่วมประชุมไกล่เกลี่ยเอง กล่าวคือ คดีที่โจทก์และจำเลยเข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยตนเองทุกครั้ง มีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จ

มากกว่าคดีที่โจทก์และจำเลยมอบอำนาจให้บุคคลอื่นหรือทนายความมาดำเนินการแทน เพราะผู้รับมอบอำนาจไม่สามารถตัดสินใจหรือรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงได้ดีเท่ากับโจทก์และจำเลย ดังที่ผลการศึกษาจากสำนวนคดีฟ้องหย่าในครั้งนี พบว่า คดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จส่วนใหญ่เป็นคดีที่โจทก์และทนายโจทก์กับจำเลยและทนายจำเลยมาศาล คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๙๒ รองลงมา คือ คดีที่โจทก์ ทนายโจทก์และบุคคลอื่นกับจำเลยและทนายจำเลยมาศาล มีจำนวนเท่ากับกับทนายโจทก์กับจำเลยและทนายจำเลยมาศาล คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๑ คดีที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคดีที่โจทก์และทนายโจทก์กับจำเลยและทนายจำเลยมาศาล คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘๘ รองลงมา คือ คดีที่ไม่มีฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยมาศาลซึ่งมีจำนวนเท่ากับกับโจทก์และทนายโจทก์กับจำเลยมาศาล คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๑ จะเห็นได้ว่า คดีที่โจทก์และจำเลยมาศาลด้วยตนเองมีแนวโน้มที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่โจทก์และจำเลยไม่มาศาล

ในกรณีคดีที่โจทก์เป็นผู้หญิงมีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่โจทก์เป็นผู้ชาย คดีที่คู่ความมีอายุมากกว่า ๕๐ ปี จะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและบางครั้งคู่ความจะรู้จักเด่น-จุดด้อย ของแต่ละฝ่ายแล้ว ส่วนคดีที่คู่ความมีอายุต่ำกว่า ๕๐ ปี ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และความสุขุมรอบคอบในการตัดสินใจ จะทำให้การไกล่เกลี่ยมีแนวโน้มสำเร็จยากขึ้น บางคดีคู่ความมีอายุแตกต่างกัน ระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี คู่ความจะมีมุมมองและความต้องการแตกต่างกันมีแนวโน้มทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น คดีที่คู่ความมีสัญชาติไทยมีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่คู่ความมีสัญชาติอื่นหรือคู่ความมีสัญชาติที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีเรื่องของเชื้อชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิหลังของคู่ความ รวมถึงมีเรื่องของกฎหมายของคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย เป็นต้น บางคดีคู่ความจบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี คู่ความจะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น ระดับการศึกษาและความรู้ในด้านต่างๆ ของคู่ความ จะเชื่อมโยงถึงการประกอบอาชีพและรายได้ของคู่ความ กล่าวคือ คู่ความมีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีหรือสูงกว่าระดับปริญญาตรี และคู่ความที่มีความรู้ด้านนิติศาสตร์ บัญชี หรือด้านพยาบาลศาสตร์ เป็นต้น คู่ความที่มีความรู้ในด้านต่างๆ จะส่งผลถึงการประกอบอาชีพของคู่ความ เช่น คู่ความไม่ได้ประกอบอาชีพ คู่ความประกอบอาชีพด้านกฎหมาย คู่ความประกอบอาชีพรับราชการ มีอาชีพรับจ้าง เป็นต้น และการมีรายได้ของคู่ความ ตัวอย่างเช่น โจทก์จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบัญชี

ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้เดือนละ ๑๒,๐๐๐ บาท ส่วนจําเลยจบการศึกษา
ระดับปริญญาโท สาขาบัญชี ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้เดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท
และมีบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ จำนวน ๒ คน ซึ่งโจทก์เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ๒ คน
เดือนละ ๑๕,๐๐๐ บาท กรณีเช่นนี้ มีแนวโน้มทำให้การไกล่เกลี่ยยากขึ้น แต่บางคดี
คู่ความฝ่ายที่กระทบต่อชื่อเสียงหน้าที่การงานมักยอมอ่อนข้อ เพราะผลคดีอาจกระทบ
ต่อชื่อเสียง จะทำให้การไกล่เกลี่ยมีแนวโน้มสำเร็จเพิ่มขึ้น คดีที่คู่ความไม่มีบุตร
มีแนวโน้มที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่คู่ความมีบุตร เพราะบางคดีคู่ความมีบุตร
และบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะจะมีการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรมาเกี่ยวข้องมีแนวโน้ม
ทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น

ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคู่ความ ได้แก่ ทนายความและญาติ มีบางคดีที่
คู่ความจะเชื่อคำแนะนำของทนายความฝ่ายของตนและคู่ความยังเชื่อถือและเชื่อมั่น
ว่าทนายความจะรักษาสិทธิของตน หากทนายความของคู่ความเห็นความสำคัญของ
การไกล่เกลี่ยเพื่อรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความและให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย
เช่น การอธิบายประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยให้คู่ความฟัง หรือพูดโน้มน้าวให้คู่ความ
มาเข้าร่วมการประชุมไกล่เกลี่ยด้วยตนเองทำให้คดีมีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จเพิ่มขึ้น
หากทนายความไม่เห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ยและไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์
ของคู่ความเป็นสำคัญทำให้การไกล่เกลี่ยมีแนวโน้มสำเร็จยากขึ้น ในทำนองเดียวกัน
ญาติของคู่ความก็มีส่วนทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จหรือไม่สำเร็จ เนื่องจากญาติจะเป็น
ผู้แนะนำ ชี้แนะหรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่คู่ความ เช่น มีการไกล่เกลี่ยไปแล้วระยะหนึ่ง
และคู่ความขอพักระหว่างที่มีการไกล่เกลี่ยหรือการแยกเจรจาคู่ความที่ละฝ่าย
เมื่อคู่ความออกไปพบญาติที่รออยู่ด้านนอก แล้วกลับเข้ามาไกล่เกลี่ยต่อหรือบางคดี
คู่ความมาเข้าร่วมการประชุมไกล่เกลี่ยแล้วคดีมีแนวโน้มที่จะตกลงกันได้ แต่คู่ความ
ขอเลื่อนการประชุมไกล่เกลี่ย เพื่อปรึกษาญาติที่ไม่ได้เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วย
มีแนวโน้มทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น บางครั้งญาติก็เป็นต้นเหตุของการ
ทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายในศาล ในทางตรงกันข้ามหากญาติเห็นความสำคัญ
ของการไกล่เกลี่ยและพูดโน้มน้าวให้คู่ความเห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ย
จะมีแนวโน้มทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จมากขึ้น

๒. ปัจจัยด้านมูลเหตุของการฟ้องคดีหย่า

“ปัจจัยด้านมูลเหตุของการฟ้องคดีหย่า” ในที่นี้หมายถึง สาเหตุที่สามีหรือภรรยานำมาเป็นข้ออ้างในการฟ้องหย่า โดยอาศัยเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ ได้แก่ สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันภริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้กับผู้อื่น ร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन ประพฤติชั่ว ทำร้ายร่างกาย ทรมาณร่างกายหรือจิตใจอีกฝ่าย หมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่าย หมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง จงใจละทิ้งร้างไปเกินหนึ่งปี สมควรใจแยกกันอยู่เพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี ไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูสามีหรือภริยาตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง มีสภาพร่างกายทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่าด้านมูลเหตุของการฟ้องคดีโดยภาพรวมคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ บางคดีมีสาเหตุการฟ้องมาจากความไม่เข้าใจกัน จึงมาฟ้องคดีต่อศาลเพื่อต้องการให้ศาลเรียกคู่ความอีกฝ่ายมาเจรจาตกลงกันหรือบางคดีที่มูลเหตุของการฟ้องคดีหย่าเกิดจากสาเหตุที่คู่ความไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ร่วมกันได้ เช่น การมีชู้ การถูกทำร้ายร่างกาย การจงใจทิ้งร้างหรือสมควรใจแยกกันอยู่ การไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู การหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยาม เป็นต้น ดังที่ผลการศึกษาจากสำนวนคดีฟ้องหย่าในครั้งนี พบว่า คดีฟ้องหย่าที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จส่วนใหญ่มีมูลเหตุแห่งการฟ้องคดี คือ คู่ความอีกฝ่ายไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูสามีหรือภริยาตามสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘๗ รองลงมา ได้แก่ คู่ความอีกฝ่ายจงใจละทิ้งร้างไปเกินหนึ่งปี คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๖ และถูกคู่ความอีกฝ่ายทำร้าย ทรมาณร่างกายหรือจิตใจ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๖ ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า คดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จคู่ความมีมูลเหตุแห่งการฟ้องคดี ได้แก่ คู่ความสมควรใจแยกกันอยู่เพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข ตลอดจนคู่ความอีกฝ่ายอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันสามีภริยา

คู่ความอีกฝ่ายประพฤติชั่ว ถูกคู่ความอีกฝ่ายหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามบุพการี
ถูกคู่ความอีกฝ่ายหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยาม เป็นต้น

๓. ปัจจัยด้านข้อเรียกร้อง

“ปัจจัยด้านข้อเรียกร้อง” ในที่นี้หมายถึง ข้อเรียกร้องของผู้ฟ้องคดีที่มีความประสงค์จะให้ฝ่ายตรงข้ามดำเนินการตามข้อเรียกร้องของตน ได้แก่ คู่ความขอหย่าอย่างเดียว หรือคู่ความขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่น คือ ขอใช้อำนาจปกครองบุตร แบ่งสินสมรส เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู เรียกค่าทดแทน เรียกค่าเลี้ยงชีพ เพิกถอนอำนาจปกครอง เรียกค่าละเมิด เรียกสินส่วนตัวคืน เรียกค่าเสียหาย เรียกทรัพย์สินคืน เพิกถอนนิติกรรม เรียกของหมั้นคืน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นโดยภาพรวมคล้ายคลึงกันว่า ข้อเรียกร้องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า กล่าวคือ คู่ความขอหย่าอย่างเดียว หรือคู่ความขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่น เช่น แบ่งสินสมรส เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ขอใช้อำนาจปกครองบุตร เป็นต้น คือ คดีที่คู่ความขอหย่าอย่างเดียวนั้นมีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่คู่ความขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่น เช่น เรียกค่าทดแทน หรือขอแบ่งสินสมรส หรือเรียกทรัพย์สินคืน หรือเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

ดังที่ผลการศึกษาจากสำนวนคดีฟ้องหย่าในครั้งนี้ พบว่า คดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จเป็นคดีที่คู่ความมีข้อเรียกร้องขอหย่าอย่างเดียวนั้นมีจำนวนมากกว่าคดีที่มีการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ (คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕๓, ๒๒.๐๐ ตามลำดับ) และคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ พบว่า คดีที่คู่ความขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่น ซึ่งข้อเรียกร้องอื่นส่วนใหญ่คือ ขอใช้อำนาจปกครองบุตร คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗๕ และรองลงมา ได้แก่ แบ่งสินสมรส คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๒๕ และเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๘ ตามลำดับ ส่วนคดีที่มีการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ พบว่า คดีที่คู่ความขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่น ซึ่งข้อเรียกร้องอื่น ส่วนใหญ่คือแบ่งสินสมรส คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ รองลงมา ได้แก่ ขอใช้อำนาจปกครองบุตร คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๗ และเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๘ ตามลำดับ

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีข้อเรียกร้องอื่นอีก ได้แก่ เรียกว่าเลี้ยงชีพ เรียกค่าทดแทน เพิกถอนอำนาจปกครองบุตร เรียกทรัพย์สิน เรียกสินส่วนตัวคืน เรียกค่าเสียหาย เป็นต้น

๔. ปัจจัยด้านทุนทรัพย์ของคดี

“ปัจจัยด้านทุนทรัพย์ของคดี” ในที่นี้หมายถึง คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ คดีมีทุนทรัพย์ไม่สูง (มีทุนทรัพย์ต่ำกว่า ๕ ล้านบาท) และคดีมีทุนทรัพย์สูง (มีทุนทรัพย์ตั้งแต่ ๕ ล้านบาทขึ้นไป)

ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นโดยภาพรวมคล้ายคลึงกันว่า ทุนทรัพย์ของคดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า กล่าวคือ คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่สูงมีแนวโน้มทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีมีทุนทรัพย์สูง

ดังที่ผลการศึกษาจากสำนวนคดีฟ้องหย่าในครั้งนี้ พบว่า คดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ ส่วนใหญ่เป็นคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑๓ รองลงมา ได้แก่ คดีมีทุนทรัพย์ต่ำกว่า ๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔๓ และคดีมีทุนทรัพย์ตั้งแต่ ๕ ล้านบาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๕ ตามลำดับ จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์มีแนวโน้มไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีมีทุนทรัพย์และคดีมีทุนทรัพย์ต่ำกว่า ๕ ล้านบาท มีแนวโน้มที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีมีทุนทรัพย์ตั้งแต่ ๕ ล้านบาทขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละคดี

๕. ปัจจัยด้านผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

“ปัจจัยด้านผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย” ในที่นี้หมายถึง ผู้พิพากษาสมทบที่ขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมกับสำนักกระบวนวิธีพิพาท ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การไกล่เกลี่ย เทคนิคการไกล่เกลี่ย เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นเกี่ยวกับผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า โดยภาพรวมคล้ายคลึงกันคือ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่มีอายุมากจะมีประสบการณ์ชีวิต มีความสุขุมและมีความรอบคอบ มีความน่าเชื่อถือมากกว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่มี

อายุน้อย ส่วนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย มีหลักจิตวิทยา มีความเป็นกลาง มีเทคนิคในการไกล่เกลี่ยที่ต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มความให้ได้และพยายามหาแนวทางเพื่อยุติข้อพิพาทสมประโยชน์แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือจะทำให้คู่ความเกิดศรัทธาและไว้วางใจ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกที่นำความรู้และประสบการณ์ทำงานของตนมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีความรู้ด้านนิติศาสตร์ ด้านอักษรศาสตร์ ด้านครุศาสตร์ เป็นต้น และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประกอบอาชีพ นักธุรกิจ หรือเคยประกอบอาชีพทนายความ อาชีพรับราชการครู แพทย์ พยาบาล และพนักงานบริษัท จะสามารถนำความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมาประยุกต์ใช้ และหากผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเคยประกอบอาชีพหรือประกอบอาชีพตรงกับคู่ความจะทำให้เข้าใจสภาพปัญหาของคู่ความได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคนเดียวจะทำหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ ส่วนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมากกว่าหนึ่งคนมีโอกาสดำเนินการหรือกัน หรือหากมองคนละมุมจะทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จเพิ่มขึ้น แต่บางครั้งหากมีความคิดเห็นแตกต่างกันอาจทำให้กระทบกระทั่งจนผลของการไกล่เกลี่ยที่คู่ความน่าจะตกลงกันได้ และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นผู้หญิงจะมีความละเอียดอ่อนนุ่มนวลให้ความเมตตาแก่คู่ความและเข้าใจเรื่องของครอบครัวได้ดี ส่วนผู้ชายจะมีความสุขุมและรอบคอบ

๖. ปัจจัยด้านรูปแบบการไกล่เกลี่ย

“ปัจจัยด้านรูปแบบการไกล่เกลี่ย” ในที่นี้หมายถึง กระบวนการ และขั้นตอนการไกล่เกลี่ย วิธีการไกล่เกลี่ย การประชาสัมพันธ์ การบริการของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และสถานที่ไกล่เกลี่ย

ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีความเห็นว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่าโดยภาพรวมคล้ายคลึงกันคือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแนะนำตัวเองและอธิบายวิธีการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่ความ จะทำให้ทราบถึงประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยและผลของการไกล่เกลี่ยคู่ความไม่สามารถนำไปอ้างในคดีได้ซึ่งการอธิบายวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องใช้ให้เหมาะสมกับคู่ความแต่ละคดีจะทำให้คู่ความรู้สึกว่าได้ความเป็นธรรม เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีอัตราคดีดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพและให้เกียรติคู่ความและผู้มาติดต่องาน คู่ความและผู้มาติดต่องานได้รับความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยมีบริการเครื่องดื่ม บัณฑิตต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า เพราะทำให้คู่ความเกิดความรู้สึกดี คลายความกังวลและคลายความตึงเครียด เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยและสร้างบรรยากาศเป็นมิตรต่อการไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้ กระบวนการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไม่ยุ่งยากซับซ้อน ใช้เวลาไม่มากและไม่เสียค่าใช้จ่าย ศาลเยาวชนและครอบครัวมีการประชาสัมพันธ์การไกล่เกลี่ยผ่านสื่อทุกชนิด ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การไกล่เกลี่ยผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ย รวมถึงสถานที่ไกล่เกลี่ย กล่าวคือ ห้องไกล่เกลี่ยมีเพียงพอกับปริมาณคดี มีลักษณะบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรและเป็นกันเอง ห้องไกล่เกลี่ยตั้งอยู่ที่ผู้คนไม่พลุกพล่านและภายในห้องไกล่เกลี่ยมีที่นั่งอย่างเพียงพอและไม่เป็นทางการมากเกินไป

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่าซึ่งแตกต่างจากปัจจัยที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นและไม่สามารถสรุปรวมได้ ดังนี้

๑. คดีที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน เช่น โจทก์ฟ้องหย่าและเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากชู้ หรือฟ้องหย่าและเรียกทรัพย์สินจากบุคคลอื่น หรือขอหย่าและแบ่งสินสมรส เป็นต้น จะทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จยากขึ้น ควรใช้เวลาคู่ความได้มีโอกาสตัดสินใจ หากคดีไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีฟ้องหย่าอย่างเดียว ควรมีการประชุมไกล่เกลี่ยให้เสร็จในครั้งเดียว ไม่ควรที่จะมีการเลื่อนการไกล่เกลี่ยบ่อยครั้ง เพราะจะมีผลต่อการตัดสินใจของคู่ความและคู่ความอาจจะใช้ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นช่องทางในการประวิงคดีในศาล

๒. คู่ความมีสัญชาติอื่นมีความประสงค์ให้ล่ามของตนเข้าร่วมประชุม การไกล่เกลี่ยด้วย หากแปลข้อความหรือเจตนาของคู่ความไม่ถูกก็จะทำให้ความหมายเปลี่ยนไป

บทสรุป

การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทคดีฟ้องหย่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการไถ่เกลี่ยคดีฟ้องหย่า คือ **ปัจจัยด้านคู่ความ** ได้แก่ คดีที่โจทก์และจำเลยเข้าร่วมประชุมการไถ่เกลี่ยด้วยตนเองทุกครั้งมีแนวโน้มไถ่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่โจทก์และจำเลยมอบอำนาจให้บุคคลอื่นหรือทนายความมาดำเนินการแทน เพราะผู้รับมอบอำนาจไม่สามารถตัดสินใจหรือรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงได้ดีเท่ากับโจทก์และจำเลย คดีที่คู่ความมีสัญชาติไทยมีแนวโน้มไถ่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่คู่ความมีสัญชาติอื่นหรือคู่ความมีสัญชาติที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีเรื่องของเชื้อชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิหลังของคู่ความรวมถึงมีเรื่องของกฎหมายของคู่ความเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคู่ความ คือทนายความและญาติของคู่ความมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่ความเป็นต้น **ปัจจัยด้านมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีหย่า** ทำให้ผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยสามารถคำนึงถึงสภาพปัญหาของคู่ความแต่ละฝ่ายได้และหาหนทางไถ่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความกลับไปคืนดีกัน คือโจทก์ถอนฟ้องหรือเพื่อให้คู่ความจากกันด้วยดี แม้ตกลงหย่ากันก็สามารถคบกันได้อย่างเป็นมิตร คือ คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เช่นคดีที่คู่ความอีกฝ่ายไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูสามีหรือภริยาตามสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง คดีที่คู่ความอีกฝ่ายจงใจละทิ้งร้างไปเกินหนึ่งปี คดีที่คู่ความอีกฝ่ายทำร้ายร่างกาย ทรมาณร่างกายหรือจิตใจ เป็นต้น **ปัจจัยด้านข้อเรียกร้อง** คู่ความที่มีข้อเรียกร้องขอหย่าอย่างเดียวหรือข้อเรียกร้องที่ไม่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของคดีจะสำเร็จมากกว่าข้อเรียกร้องขอหย่าและมีข้อเรียกร้องอื่นๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินรวมอยู่ด้วย **ปัจจัยด้านทุนทรัพย์ของคดี** คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์มีแนวโน้มไถ่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่มีทุนทรัพย์และคดีที่มีทุนทรัพย์ต่ำกว่า ๕ ล้านบาท มีแนวโน้มที่จะไถ่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าคดีที่มีทุนทรัพย์ ตั้งแต่ ๕ ล้านบาทขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละคดี **ปัจจัยด้านผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลี่ย** ได้แก่ ผู้ไถ่เกลี่ยเป็นผู้มีหลักจิตวิทยา มีประสบการณ์การไถ่เกลี่ยและมีเทคนิคการไถ่เกลี่ยผู้ไถ่เกลี่ยมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือจะทำให้คู่ความเกิดศรัทธาและความไว้วางใจ เป็นต้น และ**ปัจจัยด้านรูปแบบการไถ่เกลี่ย** ได้แก่ กระบวนการและขั้นตอนการไถ่เกลี่ยไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ใช้เวลาไม่มากและไม่เสียค่าใช้จ่าย วิธีการใกล้เคียง การประชาสัมพันธ์ การบริการของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ใกล้เคียงและสถานที่ใกล้เคียง เนื่องจากจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการใกล้เคียงคดีฟ้องหย่าเห็นความสำคัญของการใกล้เคียงและทำให้คู่ความเกิดความรู้สึกดี เกิดความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมคลายความกังวลและคลายความตึงเครียดและทำให้คู่ความไว้วางใจและกล้าเปิดเผยปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตน

ผู้เขียนเห็นว่า หากศาลเยาวชนและครอบครัวให้ความรู้เกี่ยวกับการใกล้เคียง ข้อพิพาทคดีฟ้องหย่าแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น วัตถุประสงค์ของการใกล้เคียง ระยะเวลาในการดำเนินคดีในชั้นศาลและผลของการใกล้เคียง เป็นต้น และมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีฟ้องหย่าให้คู่ความมาเข้าร่วมการประชุมใกล้เคียงด้วยตนเองและให้เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทพยายามติดต่อประสานงานกับคู่ความและทนายความก่อนวันนัดให้มีการประชุมใกล้เคียง จะทำให้การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีฟ้องหย่าบรรลุผลตามความต้องการที่แท้จริงของคู่ความทั้งสองฝ่ายและหากผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงให้เวลารับฟังปัญหาของคู่ความและสามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ความ รวมทั้งมีประสบการณ์ชีวิต จะมีส่วนช่วยให้การใกล้เคียงประสบผลสำเร็จมากขึ้นและหากศาลเยาวชนและครอบครัวมีการพัฒนารูปแบบการใกล้เคียงคดีฟ้องหย่า เช่น การปรับปรุงสถานที่ใกล้เคียง การเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เป็นต้น จะทำให้การใกล้เคียงประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ตันเรืองศรี. (๒๕๕๓). ความพึงพอใจของผู้รับบริการในการใกล้เคียงข้อพิพาทในชั้นศาล : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอาญา ศาลแพ่ง และศาลแขวงพระนครเหนือ. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (๒๕๕๖). รายงานการวิจัยสำนักงานศาลยุติธรรม การใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลกับการช่วยลดภาระการบริหารจัดการคดี. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.

วิชา มหาคุณ. (๒๕๓๘). ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล. คู่มือ
ผู้ปฏิบัติงานศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก
และเยาวชนกรุงเทพฯ : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.

สำนักกระรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (๒๕๕๐). การจัดการความขัดแย้ง
กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.
กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักกระรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (๒๕๕๓). เทคนิค จิตวิทยาและการสื่อสาร
สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
